

فصلنامه راهبرد سیاسی

سال پنجم، شماره ۳، پیاپی ۱۸، پاییز ۱۴۰۰

صفحات: ۷۶-۵۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۱۶؛ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۹/۲۹

نوع مقاله: پژوهشی

مطالعه تطبیقی فرصت‌ها و تهدیدات طرح‌های اقتصادی ترکیه و چین در آسیای مرکزی برای ایران

محمد فرهادی*

چکیده

پژوهش حاضر درصدد مطالعه تطبیقی فرصت‌ها و تهدیدات طرح‌های اقتصادی ترکیه و چین در آسیای مرکزی برای ایران است. لذا با استفاده از روش تحلیل مضمون و از نوع ماتریس مضمون به واسطه انجام مشاهده غیر مستقیم (واکاوی متون)، داده‌های پژوهش به صورت روش نمونه‌گیری هدفمند از روی متون موجود گردآوری و از طریق کدگذاری موضوعی، مضامین فرصت‌ها و تهدیدات طرح‌های اقتصادی چین و ترکیه در آسیای مرکزی برای ایران شناسایی و در نهایت برحسب وجوه اشتراک و افتراق با یکدیگر مورد مقایسه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که وجه اشتراک طرح‌های اقتصادی ترکیه و چین در آسیای مرکزی برای ایران از حیث فرصت، افزایش اهمیت ژئوپلیتیکی ایران و گسترش روابط ایران با کشورهای درگیر طرح‌های اقتصادی مذکور است. همچنین، وجه افتراق طرح‌های اقتصادی چین و ترکیه در آسیای مرکزی برای ایران، بوجود آمدن تنش و برهم خوردن توازن منافع میان کشورهای درگیر طرح اقتصادی چین از یک سو و ناهمخوانی سیاست‌های توسعه‌ای ایران و ترکیه در آسیای-مرکزی و تضعیف شدن موقعیت ایران به واسطه دنبال نمودن سیاست‌های غربگرایانه در منطقه از سوی ترکیه می‌باشد. جهت اعتبارسنجی یافته‌های کیفی از روش ممیزی و تشکیل گروه کانونی و برای پایایی‌سنجی آن از قابلیت تکرارپذیری و نیز قابلیت انتقال یا تعمیم‌پذیری استفاده شده است.

کلید واژه‌ها

طرح‌های اقتصادی، آسیای مرکزی، ترکیه، چین، ایران، ماتریس مضمون.

* دانش‌آموخته‌ی دکتری علوم سیاسی، گرایش مطالعات منطقه‌ای: آسیای مرکزی و روسیه (دانشگاه علوم آکادمی تاجیکستان)،
dushanbe, tajikistan (نویسنده مسئول)
farhadi_m2222@yahoo.com

مقدمه

آسیای مرکزی به دلایل متعددی، اهمیتی ویژه در ژئوپلیتیک جهانی داشته و دارد. این امر به خصوص پس از فروپاشی شوروی و استقلال کشورهای این منطقه که هر کدام واجد ویژگی‌های سیاسی، جغرافیایی، اقتصادی و فرهنگی خاصی بودند، در سیاست قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای جلوه‌ای دیگر یافت که از دو جنبه بسیار بارز است اولاً، صرف موقعیت استراتژیکی که پنج کشور قزاقستان، قرقیزستان، ترکمنستان، تاجیکستان و ازبکستان در اختیار دارند، بسیار مهم است؛ زیرا از یک سو آسیا را به اروپا و منطقه‌ی خاورمیانه متصل می‌کند، و از سمت شرق با قدرت بزرگ و پیشرفته‌ی چین، و از ضلع شمالی با روسیه‌ی فدرال و از جنوب با افغانستان و جمهوری اسلامی ایران، احاطه شده و در نزدیکی ترکیه به عنوان کشوری سکولار که به دنبال نقش منطقه‌ای است و همچنین در نزدیکی منطقه‌ی خلیج فارس که به نوبه‌ی خود برخوردار از اهمیت استراتژیکی زیادی می‌باشد، قرار گرفته‌اند (شهاب احمد، ۲۰۰۵: ۳-۵). ثانیاً، برجسته‌ترین نکته‌ی استراتژیکی در اهمیت آسیای مرکزی مشرف بودن کشورهای این منطقه به دریای خزر است که سرشار از نفت و گاز می‌باشند. این فرآیندهای ژئواکونومیکی و ژئوپلیتیکی پیرامون منطقه آسیای مرکزی، باعث توسعه طرح‌های اقتصادی ترکیه و چین در قالب «طرح اقتصادی: شورای ترکی»، «شورای ترک - راه ابریشم مدرن» و «طرح یک کمربند یک راه» در منطقه شده و دو فرض را مطرح ساخته است. نخست اینکه «سرشار بودن منطقه از منابع طبیعی و انرژی از یک سو و جهانی شدن و ناتوانی دولت‌های آسیای مرکزی در حل مشکلات اقتصادی از سوی دیگر زمینه لازم برای نفوذ و گسترش ترکیه و چین در منطقه را فراهم نموده است» و «از طرف دیگر نفوذ و گسترش این قدرت‌ها در منطقه و اتخاذ طرح‌های اقتصادی مختلف سبب خارج شدن کشورهای آسیای مرکزی از مدار تمدنی ایران شده و در آینده می‌تواند توأم با تهدیدات جدی برای منافع ملی ایران باشد»

از این رو تحلیل و شناسایی طرح‌های اقتصادی چین و ترکیه در منطقه حائز اهمیت و ضرورت بسیار زیادی است زیرا عدم شناخت درست از روند طراحی، اهداف و اجرای این طرح‌ها در منطقه ضمن تأثیر منفی بر منافع ملی ایران، می‌تواند ایران را از جریان ترانزیت انرژی خارج نموده و فرصت‌های اقتصادی ایران را از بین ببرد. از سوی دیگر بررسی این طرح‌ها و مشخص نمودن تهدیدات و فرصت‌های آنها می‌تواند ایران را در جهت ابتکار عمل لازم برای تبدیل تهدیدات به فرصت یا حداقل تعدیل آنها کمک کند و در نهایت نیز آگاهی از طرح‌های اقتصادی در منطقه می‌تواند ایران را به ارائه‌ی راهبردهای مناسب سوق دهد.

پیشینه پژوهش

زرقانی و همکاران (۱۳۹۸) به تضعیف حضور و جایگاه ایران به واسطه حضور ترکیه در منطقه، دهقانی فیروزآبادی و همکاران (۱۳۹۷) تضعیف مسیر ترانزیتی ایران به واسطه تبدیل شدن ترکیه به هاب انرژی، ملازهی، (۱۳۹۳)، چالش‌های مدل اسلام‌گرایی ترکیه در آسیای مرکزی و خلق فرصت‌ها برای ایران، زیبا کلام و گودرزی (۱۳۹۲) همکاری‌های این دو کشور به عنوان دو قطب مهم منطقه آسیای مرکزی می‌توانند در بلند مدت زمینه‌های هم‌پیوندی اقتصادی و همگرایی سیاسی نه تنها در منطقه آسیای مرکزی بلکه حول مناطق دیگر پیرامون دو کشور را فراهم آورد. ملازهی، (۱۳۹۳)، افزایش نقش امنیتی ایران در تحولات منطقه همسو با ترکیه اشاره دارند از طرف دیگر نیز کنستانتین لوویچ سیرایزکین (۲۰۱۸) بر عدم همگرایی بود طرح کمربند یک راه تاکید دارد که در راستای توسعه ظرفیت صنعتی کشورهای که کمربند اقتصادی جاده ابریشم از طریق آنها عبور خواهد کرد نبوده، بلکه در این طرح توسعه مؤثر مناطق غربی خود چین، مقدم بر همه چیز است. سارا لین (۲۰۱۸) به پتانسیل طرح ابتکاری جاده ابریشم جهت ایجاد امکانیت به دولت چین در راستای انجام سرمایه‌گذاری‌های پایداری و گذار از خطر شوک‌ها اشاره می‌کند. دانیال رضا پور و اسکندری (۱۳۹۷) در بحث فرصت‌های: توسعه و تعمیق روابط این کشورها با چین، ظرفیت‌سازی برای برتری منطقه‌ای، تعامل همزمان با شرق و غرب، ایجاد مسیرهای مختلف خشکی و دریایی و متنوع‌سازی مبادی واردات انرژی، تأمین، تسهیل و افزایش امنیت انتقال انرژی برای عرضه-کنندگان و مصرف‌کنندگان در جهت تأمین منافع کشورها و در ذیل تهدیدها به محورهای همانند تفوق چین بر ساختار ژئواکونومی کشورهای ایران و تشدید رقابت روسیه، آمریکا در منطقه اشاره می‌کند.

الف- طرح‌های ترکیه

۱) طرح اقتصادی: شورای ترکی (شورای همکاری کشورهای ترک زبان)^۱

شورای ترکی با اجلاس سران کشورهای ترک زبان پس از انحلال اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱، شروع شد که هدف کلی آن تقویت اعتماد متقابل و همبستگی سیاسی در جهان ترک و تسریع در فرصت‌های همکاری اقتصادی و فنی، فراهم آوردن روابط انسانی با ساختارهای سالم و ثبت انباشت‌های تاریخی و فرهنگی جهان ترک در حد امکان است در این راستا و در سال (۲۰۰۹) در اولین جلسه رؤسای ساختارهای اداری، افراد مسئول در امور دیاسپورا کشورهای عضو "شورای ترک" (باکو)، "گروه تماس افراد

^۱. Council Turkic) (Cooperation Council of Turkic-Speaking States (Turkic Council)

مسئول در امور دیاسپورا^۱ تاسیس شد، عملکردها و مراحل عملی آن با دیاسپورای کشورهای عضو در سند "استراتژی فعالیت های مشترک دیاسپورای کشورهای ترک زبان" قید شده است (Симворян, 2018: 3-5).

۲) طرح اقتصادی-انرژی «شورای ترک-راه ابریشم مدرن»

در سال ۲۰۱۴ در نتیجه چهارمین اجلاس شورا، بیانیه «شورای ترک - راه ابریشم مدرن» به امضاء رسید که بر طرح معوقه «راه ابریشم» ترکیه در سال ۲۰۰۸ استوار است. هدف اصلی این طرح بکارگیری ترکیه به عنوان رابط و پلی میان کشورهای آسیای مرکزی و اروپا به منظور همگرایی اقتصادی کشورهای عضو شورا است. در واقع هدف این طرح اقتصادی-انرژی اتصال بازارهای اروپا و آسیا از طریق راه‌های ترانزیت ترکیه است چرا که ظهور حوزه خزر به عنوان یک منبع قابل توجه انرژی، بعد جدید و مهمی به سیاست ترکیه در قبال آسیای مرکزی و قفقاز داده است (Winrow, 2019: 145). ترکیه در نظر دارد یک جهان ترک با بازار مشترک ایجاد کند که دارای سیستم انرژی منطقه‌ای واحد و سیستم حمل و نقل است که بتواند به یک اتحادیه سیاسی و اقتصادی مانند کمیسیون اروپا تبدیل شود (Малышева, 2016).

ب- طرح اقتصادی «یک کمربند یک راه»

در سپتامبر ۲۰۱۳ زمانی که شی، رئیس جمهور چین، در سفر رسمی خود به کشورهای آسیای مرکزی ایده‌ی ایجاد کمربند اقتصادی جاده‌ی ابریشم جدید را ارائه داد، آغاز شد (Xi Jinping, 2014: 313-318). ابتکار عمل شی، خیلی زود با نام پروژه‌ی یک کمربند-یک جاده^۱ شناخته شد. پروژه‌ای است که قصد دارد تا اولاً، ساختار اقتصاد بین‌الملل را شکل دهد ثانیاً، توسعه و تعمیق روابط یکپارچه با سیستم اقتصادی دنیا با رویکرد تقویت همکاری با کشورهای آسیایی، اروپایی، آفریقایی و همچنین بقیه‌ی قسمت‌های دنیا از طریق توسعه و اتصال زیر ساخت‌ها، داد و ستد تجاری است (زژونگ و جَنگبو، ۱۳۹۸: ۱۴۸-۱۴۹). بر طبق نظر کارشناسان آسیای مرکزی، کمربند اقتصادی جاده‌ی ابریشم را می‌توان به عنوان جزء مهمی از طرح نوین ژئوپلیتیک چین دانست که کشورهای همسایه و مقدم بر همه، آسیای مرکزی را در نظر دارد. هدف اعلام شده، تقویت همکاری اقتصادی منطقه‌ای در اوراسیا و ایجاد «مدل نوین همکاری بین-المللی و مدیریت جهانی» است (Львович, 2016: 104-109).

^۱. One Belt One Road' (OBOR)

بنابراین سیاست اصلی چین در آسیای مرکزی، بر محور توسعه همه جانبه روابط با کشورهای منطقه است بر این اساس، حفظ روابط خوب همسایگی و همزیستی مسالمت‌آمیز، ارتقای سطح همکاری، برابری، نفع دو جانبه، احترام و به رسمیت شناختن استقلال این منطقه، عدم دخالت در امور داخلی کمک به صلح و ثبات منطقه مطرح می‌باشد (عسگرخانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۷۱-۱۷۳) به طور کلی، به نظر می‌رسد استراتژی چین در آسیای مرکزی برای دهه‌های آینده بر زمینه‌های زیر متمرکز است: اولاً، اولین مورد از استراتژی‌های چین در قبال آسیای مرکزی، تعمیق بیشتر همکاری‌های امنیتی با کشورهای آسیای میانه است (Vangeli, 2018: 675). ثانیاً، چین به دنبال، بهینه‌سازی مداوم ساختار سرمایه‌گذاری است. ثالثاً، اعمال نفوذ و قدرت نرم و تقویت و گسترش ارتباطات بین مردم (Klimes, 2017: 127). رابعاً، تقویت بیشتر همکاری سازنده با سایر قدرت‌های بزرگ در آسیای مرکزی است، مبتنی بر ادامه‌ی احترام به منافع سنتی روسیه و تأثیرات واقع‌گرایانه در آسیای مرکزی (Vangeli, 2018: 678).

مبانی نظری: رقابت قدرت‌های بزرگ

رقابت میان قدرت‌ها همواره به سه شکل ظاهر می‌شود. اول، برخی از بازیگرانی که قبلاً در حاشیه سیستم بوده‌اند یا حتی وجود نداشته‌اند اکنون انرژی بسیار عظیمی را ایجاد کرده‌اند که به دلیل تحرک برتر، شور ایدئولوژیکی یا منابع اقتصادی آنها ایجاد شده است. دوم اینکه، برخی از قدرت‌های جهانی به دلیل نوآوری عمده در فناوری نظامی و سازماندهی حکومتی از دیگران جلوتر هستند. سوم اینکه، برخی از قدرت‌ها با آموختن از تجربیات گذشته و ادغام جنبه‌های گوناگون فرهنگهای مفید، با دانش خود، مقدار زیادی دانش و مهارت کسب می‌کنند. این انرژی‌های، نوآوری‌ها، یادگیری و ادغام، همواره ریشه در فلسفه ظهور قدرت‌های بزرگ جدید دارد (Chaliand, 2014; 106). برخلاف گذشته اما امروزه همگام با متغییر «پویایی انسانی» می‌توان به دو متغیر دیگر تحت عنوان «تأثیرات تکنولوژی» و «تأثیرات جغرافیایی» اشاره نمود.

در بحث تأثیر تکنولوژی بر رقابت میان قدرت‌ها می‌توان بیان داشت که فناوری دارای دو اثر ساختاری اصلی بر فلسفه رقابت بین قدرت‌های بزرگ است: هم می‌تواند توازن قدرت در میان قدرت‌های بزرگ را ایجاد یا از بین ببرد و هم می‌تواند ساختار بازی استراتژیک را در بین قدرت‌های بزرگ تغییر دهد. (Andrew, 2017). از این رو در بحث تأثیر فن‌آوری بر رقابت قدرت‌ها می‌توان بیان داشت که فناوری تعادل بین قدرت‌های بزرگ را مشخص می‌کند، از آنجا که جنگ اغلب داور نهایی موفقیت در روابط بین‌الملل بوده است، علاوه بر موضوعات کلی‌تری مانند روحیه، ارتباطات و

تدارکات، توجه به این نکته ضروری است که قدرتهای بزرگ معمولاً برای تحرک بیشتر، قدرت آتش و دفاع از نیروهای نظامی، رقابت می‌کنند. (Thucydides, 2018). متغییر دیگر که بر رقابت قدرت-های بزرگ در مقیاس وسیع هم تأثیر می‌گذارد و هم تأثیر می‌پذیرد «متغیر جغرافیایی» است جغرافیا نیز همانند تکنولوژی و فن‌آوری می‌تواند وضعیت یک قدرت را در سطح عالی قرار دهد، و ساختار بازی را در بین قدرتهای بزرگ تغییر دهد. (Holmila, 2019: 43).

آنچه اهمیت عامل جغرافیا را افزایش داده است ترکیب آن با مؤلفه‌ی «ژئواکونومیک» است چرا که کشورهای قدرتمند به جای توجه محض به ژئوپلیتیک عمدتاً به ژئواکونومیک روی آورده و سعی می‌کنند به مناطق حساس جهان به جای توجهات سیاسی- نظامی، نگرشی سیاسی- اقتصادی داشته باشند. در قرن حاضر انرژی به ویژه نفت و گاز به عنوان روح ژئواکونومیک در فرآیند توسعه، تعیین امنیت و ایجاد کشمکش‌های منطقه‌ای و بین‌المللی نقش آفرینی می‌کند. (Zarei, Bahador et al, 2015: 75-76) در جمع‌بندی از بحث نظری می‌توان بیان داشت که یکی از مناطق راهبردی و ژئواکونومیک که جولانگاه کشمکش‌ها و رقابت‌های ژئوانرژی در قرن بیست و یکم خواهد بود، منطقه آسیای مرکزی است زیرا این منطقه به عنوان یک فضای جغرافیایی واجد یک سری ارزشها و فرصتها و پتانسیلهایی می‌باشد که پس از فروپاشی شوروی و ایجاد خلاء قدرت در آن موجب رقابت میان ترکیه و چین به منظور کسب ارزشها و فرصتها از جمله: ۱- در بخش بهره برداری از ذخایر و منابع منطقه ۲- در بخش استفاده از انرژی و آب ۳- در زمینه نقل و انتقالات و ساخت لوله‌های آب و گاز ۴- در بخش همکاری صنعتی و توسعه‌ی شبکه مشترک بین دولت‌ها در زمینه‌ی تقسیم گاز شده است.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از حیث ماهیت داده در زمره طرح کیفی و از نوع تحلیل مضمون قلمداد می‌گردد بنابراین با استفاده از روش تحلیل مضمون و از نوع ماتریس مضمون بواسطه انجام مشاهده غیرمستقیم (واکاوی متون)، داده‌های تحقیق به صورت روش نمونه‌گیری هدفمند از روی اسناد و مدارک موجود (سنتی و مجازی شامل: کتب، سایت‌ها، مقالات و پژوهش‌ها) گردآوری شده‌اند. آنگاه به واسطه کدگذاری موضوعی، داده‌های تحقیق کدگذاری و مضامین پایه‌ای، سازمان‌یافته و فراگیر فرصت‌ها و تهدیدات طرح‌های اقتصادی روسیه و چین در آسیای مرکزی شناسایی و در نهایت برحسب فرصت‌ها و تهدیدها و نیز وجوه اشتراک و افتراق با یکدیگر مورد مقایسه، و تحلیل قرار گرفته‌اند. در روش اعتبارسنجی به روش ممیزی از کارشناسان و خبرگان ذیربط و اعمال نظر آنها در رابطه با یافته‌های کیفی پژوهش و تشکیل گروه کنونی متشکل از ۶

نفر از صاحب‌نظران و خبرگان (حوزه‌های مطالعات منطقه‌ای و روابط بین‌الملل) به ارزیابی و کنترل یافته‌ها کیفی تحقیق مبادرت شده است.

طرح‌های اقتصادی ترکیه در آسیای مرکزی و فرصت‌های و تهدیدات آن برای ایران

به طور کلی کشور ترکیه در آسیای مرکزی دو طرح اقتصادی را دنبال می‌کند: اولی «طرح اقتصادی شورای ترکی» و دیگری طرح اقتصادی-انرژی «شورای ترک - راه ابریشم مدرن» می‌باشد.
الف- طرح اقتصادی شورای ترکی

جدول (۱): تهدیدات و فرصت‌های طرح اقتصادی شورای ترکی در آسیای مرکزی برای ایران

گزاره‌های خبری	کدگذاری باز	کدگذاری سازمان یافته	کدگذاری گزینشی
	کشف مضامین پایه ای	کشف مضامین سازمان یافته	کشف مضامین فراگیر
ترکیه و ایران به عنوان دو کشوری که سنت‌ها، ارزش‌های دینی و فرهنگی و تاریخی خود را در طول تاریخ حفظ کرده و قرن‌ها در کنار یکدیگر زیسته‌اند، به نظر می‌رسد مبتنی بر این زیست فرهنگی و تاریخی مشترک و همچنین موقعیت جغرافیایی در هم تنیده، پس از این نیز به همزیستی و حسن همجواری خود ادامه خواهند داد.	همزیستی و حسن همجواری ایران و ترکیه در سایه داشتن اشتراکات دینی، فرهنگی و تاریخی	داشتن ریشه‌های تاریخی و فرهنگی مشترک با هم و با آسیای مرکزی	
هم ایران و هم ترکیه، پیوندهای مختلفی با آسیای مرکزی دارند، به همین دلیل هیچ کدام، بازیگرانی دور از منطقه‌ی آسیای مرکزی محسوب نمی‌شوند.	داشتن پیوندهای مختلف زبانی، فرهنگی و تاریخی با آسیای مرکزی از سوی ایران و ترکیه		داشتن همگرایی‌های فرهنگی- تاریخی و راهبردهای امنیتی مشترک در آسیای مرکزی (فرصت)
منافع حاصل از همگرایی حکم می‌کند که این دو همسایه نباید در دام اختلاف‌افکنی و سوءظن نسبت به یکدیگر گرفتار شده و ضروری می‌نماید که با کنار نهادن ایده‌های قومی و مذهبی، می‌بایست به سمت اتحاد و همکاری در منطقه‌ی آسیای مرکزی حرکت کنند.	داشتن همگرایی و دوری جستن از اختلافات قومی و مذهبی از سوی ایران و ترکیه		
این سنت مشترک و به تبع منافع واقعی همگرا می‌توان فرصتی برای کاهش تضادهای ایدئولوژیک میان دو کشور ایران و ترکیه به حساب آید. لذا در پرتو این شرایط ایران و	بازی برد ایران و ترکیه در منطقه آسیای مرکزی به واسطه داشتن اتحاد و همگرایی		

<p>ترکیه می‌توانند با یکدیگر در منطقه وارد همکاری شده و بازی برد-برد را رقم بزنند.</p>			
<p>در گذشته دو کشور ایران و ترکیه، همواره نگران خطر اتحاد شوروی قدرتمند بوده‌اند ولی با فروپاشی آن، این دو کشور فرصت یافتند با تعریف منفعی جدید، جایگاهی مهم در سیاست-خارجی خود به این منطقه اختصاص دهند.</p>	<p>بازتعریف منافع در آسیای مرکزی پس از فروپاشی شوروی از سوی ایران و ترکیه</p>	<p>داشتن روابط و راهبردهای امنیتی مشترک در آسیای مرکزی</p>	
<p>ترکیه که به طور عمده با همسایگان خود مسائل مرزی یا تاریخی داشته و لذا تقویت پیوند با آسیای مرکزی می‌توانست دارای بازدهی امنیتی در خنثی‌سازی این مشکل برای آن کشور باشد.</p>	<p>خنثی سازی مسائل و مشکلات مرزی و تاریخی ترکیه به واسطه تقویت پیوند با آسیای مرکزی</p>		
<p>از نظر امنیتی، روابط متقابل ایران و ترکیه در آسیای مرکزی در مجموع به جای تقابل و رویارویی بیشتر بر نوعی توافق و هماهنگی استوار بوده است.</p>	<p>استوار بودن روابط متقابل ایران و ترکیه در آسیای مرکزی بر توافق و هماهنگی</p>		
<p>از آنجایی که همجواری دو کشور ایران و ترکیه با حوزه‌ی جنوبی اتحاد شوروی، آثار زیانبار و هزینه‌های ناشی از وقوع جنگ و بحران‌های قومی و منطقه‌ای می‌تواند به صورت مستقیم هم ایران و هم ترکیه را تحت تاثیر قرار دهد. این‌رو، به نظر می‌رسد که دو طرف در مهار بی‌ثباتی‌ها و اختلاف‌های احتمالی در آسیای مرکزی و قفقاز دارای علائق مشترک و منافع موازی هستند.</p>	<p>علائق و منافع مشترک ایران و ترکیه در کنترل بی‌ثباتی‌ها و اختلاف‌های احتمالی در آسیای مرکزی و قفقاز</p>		
<p>الگوی اسلام‌گرایی ترکیه در داخل با ملی‌گرایی‌های کمالیست‌ها روبرو است و همچنین نتوانسته است مشکل «کردها» را در روندی دموکراتیک حل و فصل کند.</p>	<p>مشکل الگوی اسلام‌گرایی ترکیه با ملی‌گرایی کمالیست‌ها و کردها</p>		
<p>اجزای دموکراتیک الگوی ترکیه، علیرغم طبیعت تقریباً محدود کننده‌اش، برای ساختارهای سیاسی استبدادی محکم و تحت حفاظت جمهوری‌های سابق، که منافع اندکی در پرورش مشارکت و پلورالیسم سیاسی بیشتر دارند اصولاً جذابیت چندانی ندارد.</p>	<p>جذابیت نداشتن الگوی دموکراتیک ترکیه در میان کشورهای آسیای مرکزی</p>	<p>چالش‌های مدل اسلام‌گرایی ترکیه</p>	

مطالعه تطبیقی فرصت‌ها و تهدیدات طرح‌های ...؛ فرهادی

<p>تمام این دولت‌های آسیای مرکزی از الگوهای غیردموکراتیک پیروی کرده‌اند که بیشتر از آن که مبتنی بر الگوی ترکیه باشد، از میراث و آموزه‌های الگوی اتحاد شوروی متأثر است. لذا این وضعیت مانع از نفوذ ترکیه در منطقه شده و یکی از رقبای منطقه‌ای ایران در منطقه را با چالش اساسی روبه‌رو خواهد کرد.</p>	<p>عدم پذیرش الگوی اسلامی ترکیه از سوی کشورهای آسیای مرکزی</p>		<p>عدم مقبولیت کامل ترکیه در منطقه آسیای مرکزی و روسیه (فرصت)</p>
<p>ترس از تک‌قطبی شدن منطقه و سیطره‌ی یک قدرت هژمون همواره مهم‌ترین عامل هشداردهنده برای جمهوری‌های تازه تأسیس آسیای مرکزی بوده است. این ترس نیز به نوبه‌ی خود در خصوص ترکیه هم همان‌طور که در ارتباط با روسیه مضاعف بوده است.</p>	<p>ترس کشورهای آسیای مرکزی از تک‌قطبی - شدن و سیطره‌ی یک قدرت هژمون در منطقه</p>	<p>ترس و نگرانی کشورهای منطقه از تسلط ترکیه</p>	
<p>کشورها، از بابت هر نوع تسلط فرهنگی-دینی ترکیه به عنوان یک برادر بزرگ‌تر بر امور خود به شدت نگران بوده و به همین دلیل یک رابطه‌ی محدودتر و در سطحی برابرتر را ترجیح می‌داده‌اند.</p>	<p>نگرانی کشورهای آسیای مرکزی از هر نوع تسلط فرهنگی-دینی ترکیه در منطقه</p>		
<p>جمهوری‌های جدید نسبت به تلاش‌های فرهنگی-دینی ترکیه برای نفوذ در سیاست‌های داخلی خود، مشکوک بوده‌اند. این مسأله به ویژه - البته نه منحصرأ - در آذربایجان بیشتر از کشورهای دیگر همسایه مشاهده می‌شود.</p>	<p>مشکوک بودن جمهوری‌های جدید نسبت به تلاش‌های فرهنگی-دینی ترکیه در منطقه</p>		
<p>احساسات قوی ناسیونالیستی ترکی متداول در ترکیه که در مورد نفوذ آنها اغراق می‌شد، نیز به این شک و تردید می‌افزود این مسأله زمانی حادث‌تر می‌شود که توجه داشته باشیم که کشورهای تازه استقلال یافته آسیای مرکزی تمایلی ندارند تا سلطه‌ی فرهنگی روسیه را با هژمونی فرهنگی ترکیه جایگزین کنند.</p>	<p>عدم تمایل کشورهای آسیای مرکزی به جایگزینی هژمونی فرهنگی ترکیه با سلطه فرهنگی روسیه</p>		
<p>جمهوری‌های جدید آسیای مرکزی تلاش کردند تا سیاست خارجی متوازی را به اجرا درآورند تا استقلال خود را تضمین کنند و در عین حال صادرات نفت و گاز خود را از طریق ترکیه افزایش دهند.</p>	<p>در پیش گرفتن سیاست خارجی متوازن از سوی کشورهای آسیای مرکزی</p>		

<p>بایستی توجه داشت که ترکیه رقیب منطقه‌ای بالقوه ایران در منطقه به حساب می‌آید که می‌تواند منافع ملی ایران را در ابعاد مختلف با چالش روبه رو سازد. لذا ایران می‌بایستی با بهره‌گیری از چالش‌های موجود در روابط ترکیه با کشورهای منطقه نهایت بهره‌برداری را داشته باشد.</p>	<p>استفاده ایران از چالش‌های موجود بر سر راه ترکیه در آسیای مرکزی</p>		
<p>بعد از فروپاشی شوروی و استقلال کشورهای آسیای مرکزی از آن، تا سال‌های بعد نفوذ روسیه همچنان در این منطقه کاملاً احساس می‌شد و رهبران محلی فشارها و خطرات سرچشمه گرفته از مسکو را کاملاً مدنظر داشتند. به طور مستدل، نفوذ روسیه/ شوروی هنوز روی فرهنگ و سبک سیاسی این کشورها زنده و قدرتمند است.</p>	<p>برجسته بودن نفوذ مسکو در کشورهای آسیای مرکزی</p>	<p>مخالفت روسیه با ترکیه در منطقه</p>	
<p>رهبران تمام این کشورهای استقلال یافته شوروی سابق، به‌جز رئیس‌جمهور آذربایجان، در نشست سران ترک در آوریل ۲۰۰۱ در استانبول، بیشتر به زبان روسی صحبت کردند تا زبان ترکی.</p>	<p>اشتراکات زبانی کشورهای آسیای مرکزی با روس‌ها</p>		
<p>گروه‌های قومی بزرگی از روس‌ها در سراسر منطقه آسیای مرکزی سکونت دارند.</p>	<p>سکونت داشتن گروه‌های قومی روس در آسیای مرکزی</p>		
<p>فشارهای مسکو را در این میان نباید نادیده گرفت و در حقیقت بعضی از این درگیری‌ها حتی توسط مسکو تقویت و تشویق می‌شوند.</p>	<p>علاقه مندی روسیه به حضور در آسیای مرکزی به اشکال مختلف</p>		
<p>نفوذ عمیق روسیه در این منطقه مانعی جدی بر سر راه عملیاتی نمودن کم‌هزینه‌ی برنامه‌های ترکیه در این منطقه است.</p>	<p>حاکم بودن نفوذ مادی و معنوی روسیه در کشورهای آسیای مرکزی</p>		
<p>استفاده از نیروهای روسیه برای حفظ ثبات داخلی و نیز مبارزه با درگیری‌های قومی داخلی، برای کشورهای منطقه آسیای مرکزی از همان ابتدا اهمی در دسترس و نسبتاً آسان بوده است.</p>	<p>تمایل و استفاده کشورهای آسیای مرکزی از روسیه برای مقابله با درگیری‌های قومی داخلی</p>		
<p>ایالات متحده همواره درصدد است تا نفوذ جمهوری اسلامی ایران را در این منطقه کم کند.</p>	<p>تمایل و تلاش آمریکا به کم کردن نفوذ ایران در منطقه آسیای مرکزی</p>		

مطالعه تطبیقی فرصت‌ها و تهدیدات طرح‌های ...؛ فرهادی

<p>در حالی که آمریکا در کنار کشورهای غربی بیشتر تمایل دارند تا نفوذ ترکیه را در منطقه افزایش دهند؛ زیرا آن‌ها ترکیه را الگویی می‌دانند که می‌تواند از نفوذ غرب در این منطقه حمایت کند.</p>	<p>تمایل آمریکا و کشورهای غربی به افزایش نفوذ ترکیه در منطقه آسیای مرکزی</p>	<p>حضور آمریکا در منطقه</p>	
<p>صرفاً راهبرد کشورهای آسیای مرکزی نیست که تعاملات را تعیین می‌کند، بلکه جایگاه و میزان نفوذ قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در تعیین مناسبات و تبادلات منطقه بسیار نقش حائز اهمیتی دارد.</p>	<p>حائز اهمیت بودن میزان نفوذ قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در تعیین مناسبات و منطقه‌ای</p>		<p>تمایل و همکاری ترکیه با سیاست‌های آمریکا و غرب در منطقه آسیای مرکزی (تهدید)</p>
<p>آمریکا و کشورهای غربی به خاطر وجود مسائل اضطرابی فی‌مابین با جمهوری اسلامی و نقش مداخله‌جویانه‌ای که به زعم خود برای ایران در کل مناطق پیرامونی قائل هستند، اجرای سیاست‌های ایران را در منطقه‌ای آسیای-مرکزی با مخاطرات جدی مواجه نموده است.</p>	<p>با چالش روبرو ساختن اجرای سیاست‌های ایران در منطقه‌ای آسیای مرکزی از سوی آمریکا و کشورهای غربی</p>		
<p>دولت عدالت و توسعه در راستای سیاست‌های غرب‌گرایانه‌ی خود و همراهی با ایالات متحده‌ی آمریکا در قفقاز، به عنوان بازوی منطقه‌ای غرب و آمریکا شناخته می‌شود.</p>	<p>حمایت دولت عدالت و توسعه ترکیه از سیاست‌های آمریکا و کشورهای غربی در منطقه</p>		
<p>پس از حوادث ۱۱ سپتامبر و حمله‌ی آمریکا به عراق و افغانستان برای مقابله با بنیادگرایی اسلامی و تروریسم، حضور آمریکا و ناتو در منطقه‌ی آسیای مرکزی و قفقاز به واسطه‌ی همکاری ترکیه پررنگ شد.</p>	<p>حمایت و همکاری ترکیه از حضور آمریکا و ناتو برای مقابله با تروریسم و افرادگرایی</p>	<p>همکاری با غرب به ویژه آمریکا و ناتو در جهت گسترش به شرق و مهار ایران و روسیه</p>	
<p>در کنار راهکارهای سیاسی آمریکا برای مقابله با بنیادگرایی و نفوذ ایران و روسیه، یکی دیگر از راهکارهای این کشور برای مقابله با موارد فوق حمایت از الگوی پیشرفت ترکیه برای کشورهای منطقه در تقابل با الگوی ایران و روسیه بوده است.</p>	<p>حمایت آمریکا از الگوی پیشرفت ترکیه برای کشورهای منطقه در تقابل با الگوی ایران و روسیه</p>		
<p>نیاز به گفتن نیست که یکی از چالش‌های پیش‌روی ایران در رابطه با حضور ترکیه در آسیای مرکزی تضاد ایدئولوژیک و به طور مشخص تضاد اسلام‌گرایی و عرفی‌گرایی است.</p>	<p>داشتن تضاد و تقابل ایدئولوژی اسلام‌گرایی ایران و عرفی‌گرایی ترکیه</p>	<p>تضاد ایدئولوژیک ایران و ترکیه</p>	

<p>ایران اسلامی در مقام نمایندگی مدل اسلام تشیع، مظهر ارزش‌های مذهبی و بانئ تفکرهای غرب ستیز در مقابل ترکیه‌ی سکولار که نماینده‌ی تفکر غیر مذهبی، مردم سالار و اقتصاد آزاد قلمداد می‌شود قرار می‌گیرد.</p>	<p>تقابل مدل های اسلام گرایی ایران و ترکیه</p>		<p>ناهمخوانی الگوی فرهنگی و توسعه ایران و ترکیه در آسیای مرکزی (تهدید)</p>
<p>زمینه‌های مشترک فرهنگی و زبانی میان اقوام ترک‌زبان و آذری در جهت همگرایی و همکاری بیشتر میان ترکیه با منطقه‌ی آسیای مرکزی و قفقاز دارای نقش مهمی بوده است.</p>	<p>همگرایی فرهنگی و زبانی ترکیه با کشورهای آسیای مرکزی</p>		
<p>حزب عدالت و توسعه ترکیه را در مقام الگو، برادر بزرگتر و رهبری خیرخواه برای ترک-زبانان معرفی کرده است. حزب عدالت و توسعه برنامه‌های مهمی برای همگرایی و توسعه‌ی روابط میان کشورهای ترک زبان و آذری‌زبان با ترکیه را شروع کرده است.</p>	<p>تلاش ترکیه در همگرایی کشورهای ترک زبان و آذری‌زبان</p>	<p>گسترش پان‌ترکیسم توسط ترکیه در آسیای مرکزی</p>	
<p>شعار حزب عدالت و توسعه اتحاد ۲۰۰ میلیون ترک زبان از بالکان تا آسیای مرکزی و قفقاز است.</p>	<p>تلاش در نزدیکی کشورهای ترک زبان از سوی ترکیه</p>		
<p>یکی از اهداف بلندمدت و ایده‌آل حزب عدالت و توسعه احیای اندیشه نئوعثمانیسم و رسیدن ترکیه به دوران شکوه و عظمت امپراتوری عثمانی است.</p>	<p>تلاش ترکیه در احیای اندیشه نئوعثمانیسم</p>		
<p>ایران که همواره مخالف ایده‌های پان‌ترکیسم، توران‌گرایی و اندیشه‌های نئوعثمانی بوده است، با این رویکرد ترکیه در منطقه به شدت مخالف است.</p>	<p>مخالفت ایران با گسترش ایده‌های پان‌ترکیسم، توران‌گرایی و اندیشه‌های نئوعثمانی</p>		
<p>ایران به دلیل داشتن جمعیت زیادی ترک‌زبان، که در بسیاری از شهرهای ایران به ویژه استان‌های هم مرز با آذربایجان و ترکیه ساکن هستند، همواره بیم آن را داشته است که ایده‌های پان‌ترکیسم به داخل مرزهای ایران نفوذ کرده و مشکلات و مسائل امنیتی عدیده‌ای برای این کشور به وجود آورد.</p>	<p>نگرانی امنیتی ایران از گسترش اندیشه‌های پان‌ترکیسم به داخل مرزهای داخلی</p>		

(منبع: نگارنده)

همان گونه که جدول (۱) نیز نشان می‌دهد:

فرصت‌ها و تهدیدات طرح اقتصادی شورای ترکی در آسیای مرکزی برای ایران، داشتن همگرایی‌های فرهنگی- تاریخی و راهبردهای امنیتی مشترک در آسیای مرکزی و عدم مقبولیت کامل ترکیه در میان کشورهای آسیای مرکزی و روسیه از منظر فرصت می‌باشد. بدین ترتیب ریشه‌های تاریخی و فرهنگی مشترک ایران با ترکیه با هم و با آسیای مرکزی و نیز داشتن روابط و راهبردهای امنیتی مشترک در آسیای- مرکزی این امر را می‌طلبد که آنها مواضع همگرایانه استراتژیک را در منطقه آسیای مرکزی دنبال کنند. همچنین ایران می‌تواند بواسطه ترس و نگرانی کشورهای منطقه از تسلط فرهنگی ترکیه، چالش‌های مدل اسلام‌گرایی ترکیه در آسیای مرکزی و نیز مخالفت روسیه با ترکیه در منطقه به نفع خود در راستای پیشبرد اهداف منطقه‌ای استفاده نماید. علاوه بر آن، تهدیدهای طرح اقتصادی شورای ترکی در آسیای مرکزی برای ایران، تمایل و همکاری ترکیه با سیاست‌های آمریکا و غرب در منطقه آسیای مرکزی بواسطه حمایت از حضور و سیاست‌های آمریکا، ناتو و غرب در منطقه آسیای مرکزی و ناهمخوانی الگوی فرهنگی و توسعه ایران و ترکیه در آسیای مرکزی بواسطه داشتن تضاد ایدئولوژیک و مخالفت ایران با گسترش پان‌ترکیسم در آسیای مرکزی است.

ب- طرح اقتصادی- انرژی «شورای ترک - راه ابریشم مدرن»

جدول (۲): تهدیدات و فرصت‌های طرح اقتصادی- انرژی «شورای ترک - راه ابریشم مدرن»

در آسیای مرکزی برای ایران

گزاره‌های خبری	کدگذاری باز	کدگذاری سازمان یافته	کدگذاری گزینشی
	کشف مضامین پایه‌ای	کشف مضامین سازمان یافته	کشف مضامین فراگیر
با توجه به تهدیدات طرح ترانزیت انرژی روسیه و چین در منطقه طرح ترکیه می‌تواند نوعی تعادل و توازن در منطقه ایجاد نموده و فرصت مناسب برای ایران فراهم آورد تا از تنش و تضاد میان این قدرت‌ها و طرح‌های آنها نهایت استفاده را ببرد.	فراهم آمدن فرصت برای ایران در راستای استفاده از ایجاد تعادل و توازن قوا در منطقه	ایجاد تعادل و توازن قوا در منطقه	
طرح «شورای ترک - راه ابریشم مدرن» به نوعی اعلامی و غیررقابتی در رابطه با پروژه‌های معروف چینی «یک کمربند یک راه» و همچنین رقابتی برای برنامه‌های ادغام روسیه در قالب «اتحادیه اقتصادی اوراسیا» به نظر می-	طرح ترکیه به عنوان رقابتی در برابر طرح‌های چین و روسیه		ایجاد موازنه در منطقه با نقش آفرینی امنیتی ایران (فرصت)

رسد.			
حوزه امنیت در منطقه تنها حوزه‌ای تلقی می‌شود که در آن، مناسبات متقابل ایران و ترکیه به جای تقابل و روبرویی بیشتر بر نوعی توافق و هماهنگی نسبی استوار است.	توافق و هماهنگی نسبی ایران و ترکیه در حوزه امنیت	افزایش نقش امنیتی ایران در تحولات منطقه در تعامل با ترکیه	
طرح ترانزیت انرژی ترکیه فارغ از تمام تهدیدات آن برای ایران از حیث امنیتی می‌تواند سبب افزایش نقش ایران در تحولات منطقه با تأکید بر طرح‌های ترانزیتی شود.	نقش آفرینی امنیتی ایران در تحولات منطقه		
هدف اصلی این طرح بکارگیری ترکیه به عنوان رابط و پلی میان کشورهای آسیای مرکزی و اروپا به منظور همگرایی اقتصادی کشورهای عضو شورا است.	به وجود آمدن همگرایی اقتصادی کشورهای عضو شورا به واسطه ترکیه		
هدف این طرح اقتصادی- انرژی اتصال بازارهای اروپا و آسیا از طریق راه‌های ترانزیت ترکیه است.	انرژی اتصال بازارهای اروپا و آسیا از طریق راه‌های ترانزیت ترکیه	تبدیل ترکیه به قطب ترانزیتی و تضعیف موقعیت ترانزیتی ایران	
ظهور حوزه خزر به عنوان یک منبع قابل توجه انرژی، بعد جدید و مهمی به سیاست ترکیه در قبال آسیای میانه و قفقاز داده است این وضعیت سبب شکل‌گیری یک رقیب ترانزیتی جدید برای ایران شده و با توجه به مخالف آمریکا با ایران و تحریم‌های ایران این طرح سبب خارج شدن ایران از موقعیت ترانزیتی خواهد شد.	خارج شدن ایران از موقعیت ترانزیتی به واسطه شرایط تحریمی حاکم بر کشور		افزایش قدرت اقتصادی ترکیه و تضعیف موقعیت ژئوپلیتیکی و نیز اقتصادی- ترانزیتی ایران (تهدید)
ترکیه در نظر دارد یک جهان ترک با بازار مشترک ایجاد کند که دارای سیستم انرژی منطقه‌ای واحد و سیستم حمل و نقل است که بتواند به یک اتحادیه سیاسی و اقتصادی مانند کمیسیون اروپا تبدیل شود.	ایجاد اتحادیه سیاسی و اقتصادی ترک زبان از سوی ترکیه	تضعیف موقعیت ژئوپلیتیکی و اقتصادی ایران	
این مسأله قطعاً فرصت‌های اقتصادی فراوانی برای ترکیه در پی داشته و عملاً ایران را از مدار ژئوپلیتیکی خارج نموده و سبب کاهش درآمدهای اقتصادی ایران از این مسیر خواهد شد.	تضعیف شدن موقعیت ژئوپلیتیکی و نیز درآمدی ایران		

(منبع: نگارنده)

همان گونه که جدول ۲ نیز نشان می‌دهد:

فرصت‌های طرح اقتصادی- انرژی « شورای ترک - راه ابریشم مدرن » در آسیای مرکزی برای ایران، ایجاد موازنه در منطقه با نقش آفرینی امنیتی ایران می‌باشد؛ چراکه ایجاد تعادل و توازن قوا در منطقه را به دنبال دارد و سبب افزایش نقش امنیتی ایران در تحولات منطقه در تعامل با ترکیه را رقم خواهد زد. علاوه بر آن، تهدیدهای طرح اقتصادی- انرژی « شورای ترک - راه ابریشم مدرن » در آسیای مرکزی برای ایران، افزایش قدرت اقتصادی ترکیه و تضعیف موقعیت ژئوپلیتیکی و نیز اقتصادی- ترانزیتی ایران می‌باشد؛ چراکه اجرای این طرح ترکیه را به قطب ترانزیتی تبدیل کرده و موجبات تضعیف موقعیت ژئوپلیتیکی و اقتصادی ایران در پی خواهد داشت.

ج- طرح اقتصادی «یک کمربند یک راه چین» در آسیای مرکزی

جدول (۳) تهدیدات و فرصت‌های طرح اقتصادی «یک کمربند یک راه چین» در آسیای-

مرکزی برای ایران

گزاره‌های خبری	کدگذاری باز	کدگذاری سازمان یافته	کدگذاری گزینشی
	کشف مضامین پایه ای	کشف مضامین سازمان یافته	کشف مضامین فراگیر
آسیای مرکزی، توانایی این را دارد که برای تبدیل شدن به رابط مبادلات تجاری بین چین و ایران عمل کند. منطقه‌ی آسیای-مرکزی به دلیل وسعت و ویژگی منحصربه‌فرد جغرافیایی خود برای این اتصال اهمیت زیادی دارد و می‌تواند به عنوان پلی بین اقتصاد چین و ایران به حساب آید	آسیای مرکزی به عنوان رابط مبادلات تجاری ایران و چین	افزایش و گسترش روابط ایران و چین	تقویت و گسترش همکاری‌های ایران با چین و کشورهای عضو شانگهای (فرصت)
راه‌های ارتباطی جدید می‌تواند زمان و قیمت کالاهای منتقل شده بین چین - آسیای مرکزی و ایران را به نصف کاهش دهد	کاهش زمان و قیمت تمام شده کالاها بین کشورهای منطقه		
امنیت، منابع انرژی و حمل و نقل سه مؤلفه‌ی بسیار اساسی است که کشورهای آسیای-مرکزی می‌توانند مبتنی بر آنها بستر ساز همکاری ایران با چین در آن منطقه باشند	امنیت، منابع انرژی و حمل و نقل مولفه-های بسترهای همکاری چین و ایران در آسیای مرکزی		
مهمترین بستر همگرایی امنیتی	سازمان همکاری شانگهای بستر	فراهم شدن شرایط برای	

عضویت ایران در شانگهای	همگرایی امنیتی کشورهای آسیای-مرکزی با چین و ایران	کشورهای آسیای مرکزی با چین و ایران در موضوعات امنیتی این منطقه، سازمان همکاری شانگهای است
	شکست سیاست‌های آمریکا بواسطه عضویت کامل ایران در سازمان همکاری شانگهای	عضویت کامل ایران در سازمان همکاری های آمریکا علیه ایران و چین به حساب آید
	خارج شدن ایران از انزوا بواسطه عضویت در این سازمان	با عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای، ایران از انزوا خارج می‌شود
	حمایت قزاقستان و چین از عضویت کامل ایران در سازمان همکاری شانگهای	قزاقستان و چین به عنوان اعضای اصلی سازمان همکاری شانگهای از عضویت کامل ایران در این سازمان حمایت می‌کنند
	مؤثر بودن موقعیت ژئوپلیتیکی ایران در چشم‌انداز راهبردی چین	موقعیت ژئوپلیتیکی ایران در چشم‌انداز راهبردی چین نیز مؤثر است
افزایش اهمیت موقعیت ایران در حوزه انرژی و تجارت	اهمیت داشتن موقعیت تأمین کنندگی انرژی ایران از سوی چین	موقعیت ایران بین مناطق آسیای مرکزی و منطقه‌ی خاورمیانه به عنوان مهمترین منابع تأمین‌کننده انرژی جهان برای چین اهمیت زیادی دارد
	موقعیت برتر ایران برای تجارت چین با جهان	چین به دنبال مسیرهای کوتاه و اقتصادی برای تجارت با جهان است و ایران این برتری را برای چین فراهم می‌کند
	جذابیت موقعیت ایران برای چین بخاطر نزدیکی به خلیج فارس و دریای عمان	نزدیکی ایران به خلیج فارس و دریای عمان مهمترین عامل تحریک کننده چین برای ارتباط نزدیک با ایران در سالهای آتی به ویژه در قالب طرح یک کمربند، یک راه است
	نیازمند بودن قزاقستان و ترکمنستان به همکاری با ایران و چین جهت صادرات انرژی	قزاقستان و ترکمنستان به عنوان صادرکننده منابع انرژی با هدف تأمین امنیت انرژی نیازمند همکاری با کشورهای مختلف از جمله ایران و چین هستند
	تعدیل شدن هزینه های تأمین منابع انرژی برای چین	کشور ایران از راه نقش آفرینی در حمل و نقل و قیمت جهانی این مواد خام، هزینه‌های انرژی چین را تعدیل کند
	نیاز چین به همکاری ایران جهت انتقال	سیاست‌های چین در حوزه انرژی در

افزایش اهمیت موقعیت ژئوپلیتیکی ایران در حوزه های مختلف اقتصادی (انرژی، حمل و نقل و تجارت) (فرصت)

مطالعه تطبیقی فرصت‌ها و تهدیدات طرح‌های ...؛ فرهادی

<p>مناطق مختلف از جمله در خلیج فارس، آسیای مرکزی و حوزه دریای خزر به همکاری ایران نیازمند است</p>	<p>انرژی</p>	
<p>ایران از منابع غنی انرژی بهره‌مند است و می‌تواند یکی از مهمترین تأمین‌کنندگان منابع نفت و گاز چین باشد</p>	<p>تأمین شدن نیازهای انرژی چین از سوی ایران</p>	
<p>مهمترین هدف برخی از کشورهای آسیای-مرکزی مانند ترکمنستان و قزاقستان تا سال ۲۰۲۵ در حوزه حمل و نقل، توسعه سیستم حمل و نقل خود در جهت ادغام در سیستم حمل و نقل بین‌المللی و افزایش حجم ترافیک حمل و نقل این کشور است</p>	<p>تمایل به متصل شدن به سیستم حمل و نقل بین‌المللی از سوی ترکمنستان و قزاقستان</p>	
<p>ایران به دنبال ارتباط مستقیم با کشورهای آسیای مرکزی است و بیشتر تمایل دارد تا بندرهای دریایی خود را به محلی برای حمل و نقل کالا از کشورهای آسیای مرکزی تبدیل کند</p>	<p>تمایل ایران به تبدیل نمودن بندرهای دریایی جهت حمل و نقل کالا از کشورهای آسیای مرکزی</p>	<p>افزایش اهمیت موقعیت ترانزیتی و حمل و نقل ایران</p>
<p>در حال حاضر، راه‌آهن مشترک قزاقستان- ترکمنستان - ایران می‌تواند سالانه حدود ۱۲ میلیون تن کالا را انتقال دهد و راهی برای ارتباط ایران با چین است</p>	<p>برخوردار بودن از مزیت اقتصادی خط ترانزیتی برای طرفین</p>	
<p>چین می‌تواند با همکاری ایران ثبات را نه تنها در کل منطقه بلکه در کشورهای منطقه اعمال کند که متعاقباً موجب تضمین اجرای پروژه‌های یک کمر بند یک جاده چین می‌شود و این مسئله ارتقای نقش و اهمیت منطقه‌ای و جهانی ایران را در پی خواهد داشت</p>	<p>ارتقای نقش و اهمیت منطقه‌ای و جهانی ایران در همکاری ایران و چین در این طرح</p>	
<p>ایران نقش مهمی در مبارزه با تروریسم و قاچاق مواد مخدر در منطقه ایفا می‌کند</p>	<p>نقش مهم ایران در مقابله با تروریسم و قاچاق مواد مخدر در منطقه</p>	<p>گسترش نفوذ منطقه‌ای ایران</p>
<p>ایران به عنوان یکی از کشورهای مهم در خاورمیانه، به دلیل روابط عمیق و دوستانه‌ای که با کشورهای همجوار عراق، سوریه، یمن و افغانستان دارد می‌تواند نقشی کلیدی در برقراری ثبات ایفا کند</p>	<p>نقش کلیدی ایران در برقراری ثبات در منطقه به دلایل روابط عمیق با برخی کشورهای منطقه</p>	

<p>موقعیت منحصر به فرد ژئواستراتژیک کشورمان بستر مناسبی را برای تبدیل نمودن ایران بعنوان پل اصلی ارتباطی بین چین و آسیای شرقی و جنوبی بویژه هند باروسیه و کشورهای اروپایی از یک سو و کشورهای آسیای مرکزی و روسیه با کشورهای حاشیه خلیج فارس و شمال آفریقا از دیگر سو فراهم می نماید</p>	<p>برخورداری ایران از موقعیت ژئواستراتژیک در منطقه</p>	
<p>با رشد خیره کننده حجم تجارت جهانی که سالیانه به مرز ۲۰ تریلیون دلار نزدیک گردیده است و مبادله و توزیع حجم عظیمی از کالاها بین قطبهای اقتصادی، مشارکت مناسب در طرح مذکور می تواند جایگاه ارتباطی کشورمان را ارتقاء بخشد</p>	<p>ارتقاء جایگاه ارتباطی ایران در مبادلات عظیم کالاهای اقتصادی</p>	<p>افزایش درآمد ترانزیتی ایران</p>
<p>موقعیت منحصر به فرد ژئواستراتژیک ایران می تواند ظرفیت عظیم درآمد حاصل از ترانزیت کالا را برای کشور به ارمغان آورد</p>	<p>درآمدزایی برای کشور به واسطه برخورداری از موقعیت ژئواستراتژیک</p>	
<p>روسها اگرچه نسبت به گذشته توجه بیشتری به توسعه روابط با ایران و چین دارند، اما این کشور همواره نسبت به افزایش نقش سایر قدرتها در منطقه آسیای مرکزی و اوراسیا حساس بوده و معمولاً به آن واکنش نشان داده است</p>	<p>حساس بودن روسیه به نقش آفرینی سایر کشورها در آسیای مرکزی</p>	
<p>از دید روسها این طرح «یک کمر بند- یک راه» می تواند محملی برای نفوذ منطقه ای ایران و چین در حیاط خلوت یا خارج نزدیک آنها باشد</p>	<p>نگرانی روس ها از نفوذ ایران و چین در اوراسیا</p>	<p>افزایش تنش در روابط ایران و روسیه</p>
<p>قرابت مذهبی و ایدئولوژیک ایران با کشورهای این منطقه می تواند مقوم آن چیزی باشد که از دید مسکو افراطی گرایی و تقویت گروهها و جنبش های اسلام گرایانه است لذا اجرای این طرح و مشارکت ایران در آن می تواند تهدیدی برای روابط ایران و روسیه باشد</p>	<p>نگرانی روسیه از گسترش تهدیدات اسلام گرایی در منطقه آسیای مرکزی</p>	<p>به وجود آمدن تنش و برهم خوردن توازن منافع میان کشورهای درگیر این طرح (تهدید)</p>
<p>خطر طرح های اقتصادی چین برای ایران و</p>	<p>نگرانی ایران و روسیه از نفوذ چین در</p>	

مطالعه تطبیقی فرصت‌ها و تهدیدات طرح‌های ...؛ فرهادی

<p>روسیه گر چه از نظر کارشناسان چندان خطر جدی تلقی نخواهد شد و یا در حد خطر اقتصادی دانسته می‌شود اما یکی از بزرگترین خطر برای منافع ایران و روسیه نفوذ چین می‌باشد</p>	<p>منطقه</p>	<p>جاه‌طلبی‌های ژئوپلیتیکی چین و تهدید آن برای منافع ایران و روسیه</p>		
<p>بر خلاف اعتقاد بسیاری از کارشناسان چین درصدد نفوذ اقتصادی نخواهد بود بلکه دارای نوعی جاه‌طلبی جغرافیایی و ژئواستراتژیکی و ژئواکونومیکی است</p>	<p>جاه طلبی جغرافیایی و ژئواستراتژیکی و ژئواکونومیکی چین در منطقه</p>		<p>بوجود آمدن رقابت بر سر کنترل منابع انرژی بین کشورهای چین، روسیه و آمریکا در منطقه</p>	
<p>کشور چین با این پیش فرض که میان قدرت‌های بزرگ و از جمله چین، روسیه و آمریکا، بر سر کنترل منابع انرژی، به عنوان قدرت نرم، رقابتی سخت آغاز شده است که در آن برد یکی مساوی با باخت دیگری است، پا به عرصه رقابت بر سر منابع انرژی آسیای مرکزی گذاشته است</p>	<p>بوجود آمدن رقابت بر سر کنترل منابع انرژی بین کشورهای چین، روسیه و آمریکا در منطقه</p>	<p>تهدید زا بودن طرح مذکور برای روسیه و ایران در حوزه سیاست مبتنی بر انرژی</p>		
<p>سیاست انرژی چین به معنای سرآغازی بر پایان انحصار مسکو بر منابع انرژی آسیای-مرکزی و خطری جدی برای سیاست مبتنی بر انرژی ایران در منطقه خواهد بود</p>	<p>تهدید زا بودن طرح مذکور برای روسیه و ایران در حوزه سیاست مبتنی بر انرژی</p>			<p>مداخله سیاستی و امنیتی چین در منطقه</p>
<p>چین در تداوم سنت قدرت‌های در حال ظهور در این منطقه در پی نفوذ سیاسی نیز خواهد بود و چین در مرحله بعدی در صدد تولید امنیت برای این کشورها بر خواهد آمد</p>	<p>مداخله سیاستی و امنیتی چین در منطقه</p>	<p>همگرایی نبودن طرح کمربند اقتصادی جاده ابریشم</p>		
<p>طرح کمربند اقتصادی جاده ابریشم هرگز بطور محض طرحی همگرایی نیست و نخواهد بود</p>	<p>همگرایی نبودن طرح کمربند اقتصادی جاده ابریشم</p>		<p>خوش بینی بیش از اندازه به این طرح و پیامدهای آن برای ایران، روسیه و کشورهای منطقه</p>	
<p>اساس طرح کمربند اقتصادی جاده ابریشم توجه به توسعه ظرفیت صنعتی کشورهای که کمربند اقتصادی جاده ابریشم از طریق آنها عبور خواهد کرد نیست، بلکه توسعه مؤثر مناطق غربی خود چین، مقدم بر همه چیز است</p>	<p>به دنبال داشتن منافع ملی بیشتر چینی‌ها در سایه طرح کمربند اقتصادی جاده ابریشم</p>	<p>کاهش فاصله در توسعه مناطق مختلف چین بواسطه اجرای طرح</p>		
<p>اجرای کمربند اقتصادی جاده ابریشم و راه ابریشم دریایی که عهده دار کاهش فاصله در</p>	<p>کاهش فاصله در توسعه مناطق مختلف چین بواسطه اجرای طرح</p>			

<p>توسعه پاره‌ای از مناطق چین و اساساً بالابردن ظرفیت تولیدی آنهاست، ضمن تبدیل چین به یکی از مراکز اطلاعاتی - صنعتی نوآورانه جهان، باید به حل این مسأله کمک کند</p>			
---	--	--	--

(منبع: نگارنده)

همانگونه که جدول - ۳ نیز نشان می دهد: فرصت‌های طرح اقتصادی «یک کمربند یک راه» در آسیای مرکزی برای ایران، تقویت و گسترش همکاری‌های ایران با چین و کشورهای عضو سازمان همکاری‌های شانگهای و افزایش اهمیت موقعیت ژئوپلیتیکی ایران در حوزه های مختلف اقتصادی (انرژی، حمل و نقل و تجارت) خواهد بود. علاوه بر آن، تهدیدهای طرح اقتصادی «یک کمربند یک راه» در آسیای مرکزی برای ایران، به وجود آمدن تنش و برهم خوردن توازن منافع میان کشورهای درگیر این طرح است.

مقایسه وجوه اشتراک و افتراق فرصت‌ها و تهدیدات طرح‌های اقتصادی ترکیه و چین در آسیای مرکزی برای ایران

پس از انجام فرایند کدگذاری موضوعی نسبت به فرصت‌ها و تهدیدات طرح‌های اقتصادی ترکیه و چین در آسیای مرکزی برای ایران و کشف و شناسایی مضامین پایه‌ای، سازمان‌یافته و فراگیر، در این قسمت براساس مضامین فراگیر حاصل از کدگذاری گزینشی به مقایسه فرصت‌ها و تهدیدات طرح‌های اقتصادی ترکیه و چین در آسیای مرکزی برای ایران پرداخته شده است و در نهایت وجه اشتراک و افتراق آنان نشان داده شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۴- مقایسه وجوه اشتراک و افتراق تهدیدات و فرصت‌های طرح‌های اقتصادی ترکیه و چین در آسیای مرکزی برای ایران

وجه افتراق	وجه اشتراک	تهدیدها	فرصت‌ها	ملاک‌ها	
				طرح‌های اقتصادی قدرت‌ها	
<p>ناهمخوانی سیاست‌های توسعه‌ای ایران و ترکیه در آسیای مرکزی و تضعیف شدن موقعیت سیاسی و اقتصادی ایران بواسطه دنبال نمودن سیاست‌های غرب‌گرایانه در منطقه از سوی ترکیه</p>	<p>افزایش اهمیت ژئوپلیتیکی و گسترش روابط ایران با کشورهای درگیر طرح‌های اقتصادی مذکور</p>	<p>*تمایل و همکاری ترکیه با سیاست‌های آمریکا و غرب در منطقه آسیای مرکزی</p>	<p>*داشتن همگرایی‌های فرهنگی- تاریخی و راهبردهای امنیتی مشترک در آسیای مرکزی</p>	طرح اقتصادی شورای ترکی	ترکیه
		<p>*ناهمخوانی الگوی فرهنگی و توسعه ایران و ترکیه در آسیای مرکزی</p>	<p>*عدم مقبولیت کامل ترکیه در منطقه آسیای مرکزی و روسیه</p>	طرح اقتصادی- انرژی «شورای ترک - راه ابریشم مدرن»	
		<p>افزایش قدرت اقتصادی ترکیه و تضعیف موقعیت ژئوپلیتیکی و نیز اقتصادی- ترانزیتی ایران</p>	<p>*تقویت و گسترش همکاری‌های ایران با چین و کشورهای عضو شانگهای</p>	طرح اقتصادی «یک کمربند یک راه»	چین
<p>بوجود آمدن تنش و برهم خوردن توازن منافع میان کشورهای درگیر این طرح</p>	<p>*افزایش اهمیت موقعیت ژئوپلیتیکی ایران در حوزه‌های مختلف اقتصادی (انرژی، حمل و نقل و تجارت)</p>				

(منبع: نگارنده)

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که طرح‌های اقتصادی ترکیه و چین برای ایران از دو منظر تهدید و فرصت به شرح زیر قابل ارزیابی هستند. نتایج پژوهش نشان داد که فرصت‌های طرح اقتصادی شورای ترکی در آسیای مرکزی برای ایران داشتن همگرایی‌های فرهنگی- تاریخی و راهبردهای امنیتی مشترک ایران و ترکیه در آسیای مرکزی است، لذا دو کشور می‌توانند مواضع همگرایانه استراتژیک را در منطقه آسیای

مرکزی دنبال کنند. همچنین فرصت دیگر طرح اقتصادی شورای ترکی در آسیای مرکزی برای ایران عدم مقبولیت کامل ترکیه در منطقه آسیای مرکزی و روسیه بوده است. لذا ایران می‌تواند بواسطه ترس و نگرانی کشورهای منطقه از تسلط فرهنگی ترکیه، چالش‌های مدل اسلام‌گرایی ترکیه در آسیای مرکزی و نیز مخالفت روسیه با ترکیه در منطقه به نفع خود در راستای پیشبرد اهداف منطقه‌ای استفاده نماید.

علاوه بر آن، تهدیدات طرح اقتصادی شورای ترکی در آسیای مرکزی برای ایران تمایل و همکاری ترکیه با سیاست‌های آمریکا و غرب در منطقه آسیای مرکزی بواسطه حمایت از حضور و سیاست‌های آمریکا، ناتو و غرب در منطقه آسیای مرکزی است. همچنین تهدید دیگر طرح اقتصادی شورای ترکی در آسیای مرکزی برای ایران ناهمخوانی الگوی فرهنگی و توسعه ایران و ترکیه در آسیای مرکزی بواسطه داشتن تضاد ایدئولوژیک و مخالفت ایران با گسترش پان‌ترکیسم در آسیای مرکزی می‌باشد.

از سوی دیگر؛ فرصت‌های طرح اقتصادی - انرژی «شورای ترک - راه ابریشم مدرن» در آسیای مرکزی برای ایران، ایجاد موازنه در منطقه با نقش آفرینی امنیتی ایران است؛ چرا که از یک طرف ایجاد تعادل و توازن قوا در منطقه را به دنبال دارد و از سوی دیگر، افزایش نقش امنیتی ایران در تحولات منطقه در تعامل با ترکیه را رقم خواهد زد.

همچنین تهدیدهای طرح اقتصادی - انرژی «شورای ترک - راه ابریشم مدرن» در آسیای مرکزی برای ایران، افزایش قدرت اقتصادی ترکیه و تضعیف موقعیت ژئوپلیتیکی و نیز اقتصادی - ترانزیتی ایران می‌باشد؛ چراکه اجرای این طرح از یک سو ترکیه را به قطب ترانزیتی تبدیل می‌کند و از سوی دیگر موجب تضعیف موقعیت ژئوپلیتیکی و اقتصادی ایران می‌گردد. در نهایت، وجه اشتراک طرح‌های اقتصادی ترکیه در آسیای مرکزی برای ایران از حیث فرصت، ایجاد موازنه و همگرایی‌های فرهنگی - تاریخی و امنیتی مشترک و وجه افتراق طرح‌های اقتصادی ترکیه در آسیای مرکزی برای ایران از حیث تهدید، ناهمخوانی سیاست‌های توسعه‌ای ایران و ترکیه در آسیای مرکزی و تضعیف شدن موقعیت سیاسی و اقتصادی ایران بواسطه دنبال نمودن سیاست‌های غرب‌گرایانه از سوی ترکیه در منطقه است.

نتایج این پژوهش کیفی نشان داد که فرصت‌های طرح اقتصادی «طرح یک کمربند یک راه» در آسیای مرکزی برای ایران، گسترش روابط ایران با چین و کشورهای آسیای مرکزی خواهد بود؛ چراکه از یک طرف، افزایش تقویت روابط ایران و چین در قالب طرح یک کمربند یک راه را به دنبال دارد و از طرف دیگر، به افزایش پیوندهای فرهنگی ایران با کشورهای منطقه کمک خواهد نمود. علاوه بر آن، تهدیدهای طرح اقتصادی «قانون جاده ابریشم» در آسیای مرکزی برای ایران، محروم نمودن ایران از مزایای اقتصادی ترانزیت انتقال انرژی در آسیای مرکزی می‌باشد؛ چرا که از یک سو، تأمین شدن منافع اقتصادی آمریکا و هم

پیمانانش در منطقه را به دنبال دارد و از سوی دیگر، موجب دور زدن ایران از تمامی مسیرهای انتقال انرژی و بی بهره ماندن ایران از مزایای آن می‌شود.

از سوی دیگر، نتایج این پژوهش کیفی نشان داد که فرصت‌های طرح اقتصادی «یک کمربند یک راه» از آسیای مرکزی برای ایران، تقویت و گسترش همکاری‌های ایران با چین و کشورهای عضو سازمان همکاری‌های شانگهای و افزایش اهمیت موقعیت ژئوپلیتیکی ایران در حوزه‌های مختلف اقتصادی (انرژی، حمل و نقل و تجارت) خواهد بود. بدین ترتیب که از یک سو، افزایش و گسترش روابط ایران و چین بستر لازم را برای بهبود روابط ایران با کشورهای آسیای مرکزی در راستای عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای فراهم می‌کند. از سوی دیگر، افزایش اهمیت موقعیت ترانزیتی، انرژی و تجاری ایران، ضمن اینکه درآمد اقتصادی را برای کشور به دنبال دارد، موجب گسترش نفوذ منطقه‌ای ایران خواهد شد. علاوه بر آن، تهدیدهای طرح اقتصادی «یک کمربند یک راه» در آسیای مرکزی برای ایران، بوجود آمدن تنش و برهم خوردن توازن منافع میان کشورهای درگیر این طرح می‌باشد؛ چرا که از یک طرف موجب بوجود آمدن تنش در روابط ایران و روسیه می‌شود و از سوی دیگر، خوش بینی بیش از اندازه به این طرح برای ایران، روسیه و کشورهای منطقه بواسطه جاه‌طلبی‌های ژئوپلیتیکی چین پیامدهای خوشایندی نخواهد داشت.

نتایج کیفی پژوهش حاضر در موضوع تهدیدات طرح‌های اقتصادی ترکیه در آسیای مرکزی با نتایج مطالعات زرکانی و همکاران (۱۳۹۸) از حیث کم‌رنگ شدن نفوذ ایران در منطقه آسیای مرکزی نسبت به ترکیه، دهقانی فیروزآبادی و همکاران (۱۳۹۷) از حیث اینکه مسئله انرژی به عنوان مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر شکل‌دهی سیاست خارجی ترکیه در منطقه اوراسیا محسوب می‌شود، رفیع و مظلومی (۱۳۹۱) از حیث اینکه حوزه‌های ایدئولوژیکی، نقش‌های منطقه‌ای (ژئوپلیتیک) و رقابت اقتصادی از موانع همگرایی ایران و ترکیه در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز قلمداد می‌گردد، قرابت دارد؛ چراکه در این پژوهش نیز نشان داده شده است که افزایش قدرت اقتصادی ترکیه و تضعیف موقعیت ژئوپلیتیکی و نیز اقتصادی-ترانزیتی ایران و نیز ناهمخوانی الگوی فرهنگی و توسعه ایران و ترکیه در آسیای مرکزی از جمله تهدیدات طرح‌های اقتصادی ترکیه برای ایران در منطقه آسیای مرکزی می‌باشند. همچنین، نتایج کیفی پژوهش حاضر در موضوع فرصت‌های طرح‌های اقتصادی ترکیه در آسیای مرکزی با نتایج مطالعات زیبا کلام و گودرزی (۱۳۹۲) از حیث اینکه شناسایی نقاط مشترک سیاست منطقه‌ای دو کشور ایران و ترکیه در آسیای مرکزی می‌تواند به همگرایی‌های اقتصادی، سیاسی و... بینجامد، قرابت دارد؛ چراکه در این پژوهش نیز نشان داده شده است که ایجاد موازنه در منطقه با نقش آفرینی امنیتی ایران و داشتن همگرایی‌های فرهنگی- تاریخی و راهبردهای امنیتی مشترک در آسیای مرکزی از جمله فرصت‌های طرح‌های اقتصادی

ترکیه برای ایران در منطقه قلمداد می‌گردد. علاوه بر آن؛ عدم مقبولیت کامل ترکیه در میان کشورهای منطقه و روسیه در موضوع فرصت‌ها و نیز تمایل و همکاری ترکیه با سیاست‌های آمریکا و غرب در منطقه آسیای مرکزی در موضوع تهدیدات از جمله محورهایی بودند که در پژوهش حاضر مورد واکاوی قرار گرفته و در سایر مطالعات به آن اشاره‌ای نشده است.

بنابراین نتایج پژوهش حاضر از حیث فرصت‌های و تهدیدات و نیز وجوه اشتراک و افتراق طرح‌های اقتصادی چین در منطقه آسیای مرکزی برای ایران، با نتایج پژوهش کنستانتین لویچ سیرایژکین (۲۰۱۸) و سارا لین (۲۰۱۸) و رضاپور و اسکندری (۱۳۹۷) مبنی بر اینکه کمربند طرح اقتصادی «یک کمربند یک راه» طرحی همگرایانه نیست و این طرح بیشتر منافع و توسعه مؤثر مناطق غربی چین را پوشش می‌دهد و در عین حال موجب تفوق چین بر ساختار ژئواکونومی ایران می‌شود؛ همخوانی و قرابت دارد. چراکه همانگونه که نتایج این پژوهش نیز نشان داده است؛ طرح اقتصادی «یک کمربند یک راه» از حیث تهدید موجب وجود آمدن تنش و برهم خوردن توازن منافع میان کشورهای درگیر این طرح خواهد شد.

در نهایت به منظور تبدیل تهدیدات طرح‌های اقتصادی چین و ترکیه در آسیای مرکزی به فرصت یا حداقل تعدیل آنها می‌توان به شناسایی موانع و چالش‌های همگرایی‌های ایران با چین و ترکیه در منطقه آسیای مرکزی و مرتفع نمودن آنها، تاکید بر همگرایی‌های فرهنگی- تاریخی و امنیتی مشترک در منطقه و نیز مشارکت ایران در طرح‌های چین و ترکیه خاصه ترانزیت و انرژی اشاره کرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

چهرآزاد، سعید (۱۳۹۸). «وانموده‌های سیاست‌گذارانه پسا دفاع مقدس در حیطه روابط خارجی ایران»، فصلنامه مطالعات دفاع مقدس، ۵(۴).

شمشیری، علی (۱۳۹۸). «تحلیل ملاحظات گسترش مناسبات راهبردی ایران و چین»، فصلنامه مطالعات دفاع مقدس، ۵(۲).

زژونگ، ونگ، سانگ جَنگبو (۱۳۹۸) «فعالیت‌های اقتصادی چین در ایران در چهارچوب ابتکار "کمربند و جاده": فرصت یا چالش؟»، فصلنامه راهبرد سیاسی، سال سوم، شماره ۱۱.

عسکرخانی، ابو محمد و همکاران (۱۳۹۸). «مکان‌سنجی همکاری چین و ایران در آسیای مرکزی بر پایه آراء نواقع‌گرایی»، فصلنامه راهبرد سیاسی، سال سوم، شماره ۸.

ب) منابع عربی

حمید شهاب أحمد، (۲۰۰۵). «التنافس الإقليمي والدولي في منطقة الجمهوريات الإسلامية في آسيا الوسطى»، مجلة دراسات دولية، مركز الدراسات الدولية، جامعة بغداد، العدد ۲۸

ج) منابع روسی

Арестакес Симаворян (2018) турция и сотрудничество диаспор тюркоязычных стран , Available at: http://www.noravank.am/rus/articles/detail.php?ELEMENT_ID=17412, (Accessed on: 14/7/2020)

Дина Малышева (2016) Россия и Турция в Центральной Азии: партнерство или соперничество? [Электронный режим]. - Режим доступа: (Available at: <http://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/rossiya-i-turtsiya-v-tsentralnoy-azii-partnerstvo-ili-sopern/>), (Accessed on: 15/5/2021)

Львович, сыроежкин, (2016), Проект «Экономический пояс Шёлкового пути» в сложном пространстве Центральной Азии, контуры глобальных трансформаций выпуск 6, том 9, Available at: (<file:///C:/Users/asus/Desktop/%D8%B1%D9%88%D8%B3%DB%8C%D9%87/asiya%20>), (Accessed on: 15/3/2021)

د) منابع انگلیسی

Winrow, G (2019), "The Southern Gas Corridor and Turkey's Role as an Energy Transit State and Energy Hub", Insight Turkey, Vol. 15, N°1, (2019), Available at: (http://file.insightturkey.com/Files/Pdf/insight-turkey-vol_15_no_1_2019_winrow.pdf), (Accessed on: 6/14/2020)

- Vangeli, A. (2018). Global China and symbolic power: the case of 16+1 cooperation. *Journal of Contemporary China* 27(113), 674–687.
- Xi Jinping (2014), *The Governance of China*, Foreign Languages Press, Beijing. , Available at: (https://books.google.com/books/about/The_Governance_of_China.html?id=wpn5oQEACAAJ), (Accessed on: 15/5/2021)
- Klimes, O. (2017). “China’s cultural soft power: the central concept in the early Xi Jinping era (2012– 2017). *Acta Universitatis Carolinae Philologica* 2017(4), 127–150. Available at: (https://www.researchgate.net/publication/323965522_China's_Cultural_Soft_Power_The_Central_Concept_in_the_Early_Xi_Jinping_Era_2012-2017), (Accessed on: 14/7/2020)
- Antero Holmila(2019), “Re-thinking Nicholas J. Spykman: From Historical Sociology to Balance of Power,” *The International Historical Review*, 2019, Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07075332.2019.1655469>), (Accessed on: 15/3/2021)
- Chaliand, Gérard (2014), *A Global History of War: From Assyria to the Twenty-First Century*, trans. Michèle Mangin-Woods and David Woods (Oakland, CA: University of California Press, 2014), 100-107.
- Thucydides, (2018), *The History of the Peloponnesian War*, translated by Richard Crawley, Available at: <https://www.gutenberg.org/files/7142/7142-h/7142-h.htm>), (Accessed on: 23/7/2021)
- Zarei, Bahador et al. (2015) *Persian Gulf and the Competition of Great Powers*, Cultural and Political Studies of the Persian Gulf, Volume 2, Number 6. [In Persian].